

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Glastuinbouw en champignonteelt
in de Bommelerwaard

4 april 2000

1077-43

ISBN 90-421-0664-6
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

uw kenmerk
RE2000.13932

uw brief
11 februari 2000

ons kenmerk
1077-44/Ra/gl

onderwerp
Advies voor richtlijnen Glastuinbouw en
champignonenteelt in de Bommelerwaard

doorkiesnummer
(030) 234 76 35

Utrecht,
4 april 2000

Geacht college,

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Glastuinbouw en champignonenteelt in de Bommelerwaard.

Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

Hoogachtend,

ir. M.M.U. van Dis
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Glastuinbouw en champignonenteelt in de Bommelerwaard

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Glastuinbouw en champignonteelt
in de Bommelerwaard

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het
milieueffectrapport over de Glastuinbouw Bommelerwaard,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van provincie Gelderland door de
Commissie voor de milieueffectrapportage; namens deze

de werkgroep m.e.r.

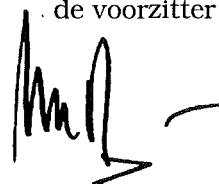
Glastuinbouw en champignonteelt in de Bommelerwaard,

de secretaris

drs. B.C. Rademaker

de voorzitter

ir. M.M.U. van Dis

Utrecht, 4 april 2000

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING.....	2
3.1 Probleemstelling.....	2
3.2 Doel.....	3
3.3 Besluitvorming.....	3
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	4
4.1 Algemeen	4
4.2 Ontwikkeling van alternatieven	4
4.2.1 Selectie modellen binnen de Bommelerwaard.....	4
4.2.2 Selectie locaties binnen de modellen.....	5
4.2.3 Inrichtingsvarianten	5
4.2.4 Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen	5
4.2.5 Nulalternatief.....	6
4.2.6 Meest milieuvriendelijk alternatief	7
5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELING	8
5.1 Ecologie	8
5.2 Landschap	9
5.3 Cultuurhistorie en archeologie	9
5.4 Bodem en waterhuishouding	9
5.5 Woon- en leefomgeving: verkeer, geluid, licht, luchtkwaliteit	10
5.6 Energie en CO ₂ -voorziening	10
6. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU	10
6.1 Ecologie	11
6.2 Landschap	11
6.3 Cultuurhistorie en archeologie	12
6.4 Bodem en waterhuishouding	12
6.5 Woon- en leefomgeving: verkeer, geluid, licht, luchtkwaliteit	12
6.6 Energie en CO ₂ -voorziening	13
7. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN.....	13
8. LEEMTEN IN INFORMATIE	14
9. EVALUATIEPROGRAMMA	14
10. VORM EN PRESENTATIE	14
11. SAMENVATTING VAN HET MER	15

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 11 februari 2000 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.
2. Kennisgeving in Staatscourant nr.32 d.d. 15 februari 2000
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

De provincie Gelderland heeft het voornemen om in de Bommelerwaard te komen tot een aanwijzing van nieuwe locaties voor glastuinbouw en champignonenteelt (ca. 250 ha). De nog beschikbare planologische ruimte (ca. 250 ha bruto) is volgens de startnotitie te gering om de groei tot 2015 op te vangen. Uitgaande van een maximale uitbreiding van 500 ha bruto voor glastuinbouw en champignonenteelt, dienen er naast de reeds bestemde gebieden nog eens 250 ha aangewezen te worden.

Bij brief van 11 februari 2000 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 14 februari 2000¹.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.². De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen³, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieumomstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven;
- belangrijke onjuistheden bevat die ter voorkoming van misverstanden weerlegd dienen te worden.

---

¹ Zie bijlage 2.

² De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

³ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie is van mening dat in het MER over glastuinbouw en champignonenteelt in de Bommelerwaard speciale aandacht moet worden besteed aan de volgende aspecten:

- Probleemstelling: de behoefte aan 250 ha extra glastuinbouwgebied moet nader onderbouwd worden in relatie tot de nog bestaande ontwikkelingsruimte van ca. 250 ha en overige ontwikkelingsvoorstellen voor de Bommelerwaard.
- Milieudoelen: in het MER dient het ambitieniveau dat nagestreefd wordt (bijvoorbeeld ten aanzien van duurzaamheid) expliciet beschreven te worden in de vorm van concrete doelen. Hierbij is het van belang aan te geven in hoeverre deze ambities ook van toepassing zijn of een invloed zullen hebben op de reeds bestaande en aangewezen glastuinbouwgebieden. De verschillende alternatieven en inrichtingsvarianten moeten met elkaar vergeleken worden met betrekking tot de mate van doelbereik.
- Bij de beschrijving van de milieugevolgen en mitigerende maatregelen verdient de landschappelijke inpassing de meeste aandacht.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

3.1 Probleemstelling

In een probleemstelling moet worden beschreven voor welke knelpunten het voornemen een oplossing moet bieden.

In de startnotitie wordt vermeld dat het voornemen in de Bommelerwaard hoofdzakelijk ruimte moet creëren voor nieuwvestiging uit de provincie Gelderland, naast het concentratiegebied voor de glastuinbouw in het knooppunt Arnhem-Nijmegen. De in de startnotitie gepresenteerde behoeftebeoordeling is alleen gebaseerd op een statistische extrapolatie van de huidige groei. In het MER zal een betere onderbouwing van de extra provinciale ruimtebehoefte van 250 ha voor glastuinbouw en champignonbedrijven tot 2015 moeten worden gegeven⁴. De noodzaak van uitbreiding dient te worden beschouwd in re-

---

⁴ Hier wordt ook aandacht voor gevraagd in bijvoorbeeld inspraakreacties 2, 15 en het verslag van de informatiebijeenkomst (zie bijlage 4).

latie tot de marktontwikkelingen. Ook moet aangegeven worden hoe omgegaan wordt met onzekerheden in de behoefte-raming.

3.2 Doel

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke omschrijving van het doel worden afgeleid. Daarbij moeten ook de doelen ten aanzien van milieubescherming en -verbetering worden aangegeven. Deze beschouwing zal ertoe leiden dat het ambitieniveau van de initiatiefnemer voor de glastuinbouw en champignonenteelt helder wordt en dat de gestelde milieudoelen (verkeer, landschap, energie en CO₂, licht, lucht- en waterkwaliteit) kunnen dienen als criteria bij de beoordeling van de alternatieven. Met het oog op het volwaardig meewegen van het milieubelang in de besluitvorming moet aangegeven worden welke ruimte de gestelde doelen laten voor het ontwikkelen van alternatieven die gunstig zijn voor het milieu. Hierbij is het zinvol onderscheid te maken tussen doelen op locatiekeuzeniveau en doelen op inrichtingsniveau. In het MER zal duidelijk moeten worden gemaakt hoe de initiatiefnemer de gestelde doelen ook daadwerkelijk wil gaan bereiken. Hoe wordt invulling gegeven aan de gestelde doelen? Bijvoorbeeld door projectvestiging via contractvormen of door het stellen van voorwaarden in het bestemmingsplan?

3.3 Besluitvorming

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden emissies e.d.) gelden bij dit voornemen. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Hierbij moet duidelijk worden gemaakt hoe de besluitvorming over dit voornemen zich verhoudt tot de besluitvorming over andere voornemens en ontwikkelingsvoorstellen voor de Bommelerwaard die in het kader van de streekplanuitwerking plaats moet vinden. Zo dient het project Ruimte voor Rijntakken in beschouwing genomen te worden.

Aangegeven moet worden of er in het studiegebied gebieden liggen, die op grond van milieuaspecten een speciale status in het beleid hebben of krijgen, zoals natuurbeschermingsgebieden (Kil van Hurwenen), grondwaterbeschermingsgebieden, gebieden binnen de ecologische hoofdstructuur (EHS), gebieden die bescherming genieten op grond van de Europese vogel- en habitatrichtlijn en de Hollandse waterliniedijk.

De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten worden aangegeven. Tevens moet beschreven worden welke criteria voor de afweging van alternatieven aan het milieubeleid worden ontleend.

Het MER dient aan te geven dat het is opgesteld voor een uitwerking van het streekplan. Beschreven moet worden volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

4.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Het verdient aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (inrichting/aanleg) en de gebruiksfase (gebruik en beheer). Bij de beschrijving van het voornemen en de alternatieven dient ook aangegeven te worden hoe de procedurele en inhoudelijke aansluiting is met de invulling van de reeds gereserveerde ontwikkelingsruimte.

4.2 Ontwikkeling van alternatieven

De Commissie kan zich in grote lijnen vinden in de in de startnotitie voorgestelde werkwijze voor de ontwikkeling en uitwerking van alternatieven voor glastuinbouw en champignonteeltlocatie binnen de Bommelerwaard. Wel moet de keuze voor de drie modellen nader gemotiveerd worden. Na selectie van de meest veelbelovende alternatieven aan de hand van locatiecriteriën, kunnen deze alternatieven op inrichtingsniveau uitgewerkt worden. De selectie van het voorkeursalternatief moet worden gemotiveerd op basis van milieuelementen. Voor onderlinge vergelijking moeten de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht.

De Commissie is van mening er op de volgende onderdelen van de in de startnotitie geschetste alternatievenontwikkeling een aanscherping gewenst is.

4.2.1 Selectie modellen binnen de Bommelerwaard

In de startnotitie wordt een aantal modellen gepresenteerd. In het MER moet het voortraject leidend tot de selectie van deze modellen binnen de Bommelerwaard beschreven worden:

- hoe zijn de locaties voor de drie modellen gekozen? Welke uitsluitende criteria zijn hierbij gehanteerd?
- op welke wijze zijn de scores voor diverse criteria bepaald op grond waarvan de afweging met andere mogelijke situeringen van een bepaald model plaatsvindt?
- motiveer de gekozen begrenzing van de locaties/modellen.

4.2.2 Selectie locaties binnen de modellen

Elk van de drie modellen levert een zoekgebied dat veel groter is dan de benodigde 250 hectare. Er dient een inperking van het zoekgebied plaats te vinden door per model verschillende locatiealternatieven met elkaar te vergelijken. Voor elk model moet mede op basis van milieuargumenten gemotiveerd worden waar de benodigde 250 ha glastuinbouw/champignonteelt wordt gerealiseerd. Aangegeven moet worden op welke wijze de reeds bestaande reserveringsruimte wordt ontwikkeld (milieu-technische invulling, fasering, mate van benutting) en in hoeverre bestaande en nieuwe gebieden elkaar kunnen beïnvloeden (kunnen bestaande gebieden meeprofiteren van nieuwe milieuvriendelijke ontwikkelingen?).

4.2.3 Inrichtingsvarianten

De Commissie ondersteunt de aanpak in de startnotitie om per locatiealternatief/model enkele inrichtingsvarianten te beschrijven. De Commissie adviseert om als variabele voor de inrichtingsvarianten niet primair te kiezen voor de mate van collectiviteit van voorzieningen, zoals in de startnotitie wordt aangegeven, maar om de ambities met betrekking tot duurzaamheid, verkeer, landschap, natuur en leefbaarheid als uitgangspunten te kiezen. Hierbij dienen ook de mogelijke milieumaatregelen in het bestaande kassengebied betrokken te worden. In het kader van duurzaamheid is het van belang dat bij veranderende (markt)omstandigheden een aanpassing in de inrichting (bijvoorbeeld verandering van teelt) met minimale gevolgen kan worden gerealiseerd. De inrichtingsvarianten dienen voor zowel de glastuinbouw als voor de champignonteelt ontwikkeld te worden. Hierbij moet ook aandacht worden besteed aan (on)mogelijkheden voor concentratie van de champignonteelt, met het oog op bijvoorbeeld collectieve voorzieningen.

De beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) kan gebeuren conform de aanpak in de startnotitie: de meest milieuvriendelijke uitvoering op de meest milieuvriendelijke locatie met mitigerende en compenserende maatregelen (zie § 4.2.6)

4.2.4 Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen kunnen worden getroffen.

Het gaat hier om voorzieningen die de volgende nadelige milieueffecten tegen kunnen gaan of kunnen voorkomen:

- aantasting landschappelijke karakteristiek en kwaliteiten;
- aantasting bestaande natuurwaarden en ecologische relaties;
- belasting van het grond- en oppervlaktewater met nutriënten (grondteelt en spui bij substraatteelt);
- water en luchtverontreiniging met bestrijdingsmiddelen;
- hinder van geluid (verkeer), licht en zichthinder;
- gevolgen van calamiteiten;
- verstoring van belangrijke rust- en foerageergebieden voor fauna.

Als de activiteit effecten heeft in één of meerdere gevoelige gebieden zoals aangeduid in het Structuurschema Groene Ruimte, dan geldt het compensatiebeginsel⁵. De uiterwaarden rondom de Bommelerwaard maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (kern- en natuurontwikkelingsgebied). Het buitendijks gelegen Kil van Hurwenen is aangewezen als natuurbeschermingsgebied. In het MER moet beschreven worden of de alternatieven, ook na het treffen van mitigerende maatregelen, wezenlijke waarden in deze gebieden aantasten. Als er wezenlijke waarden worden aangetast bij het uitvoeren van de beschouwde alternatieven, moet worden aangegeven:

- of er een zwaarwegend maatschappelijk belang is voor het realiseren van de activiteit in of nabij de gevoelige gebieden;
- of er alternatieve locaties mogelijk zijn waarbij geen wezenlijke waarden worden aangetast. Indien dat het geval is zullen deze locatiealternatieven moeten worden uitgewerkt op hetzelfde detailniveau als de overige alternatieven;
- welke fysieke compenserende maatregelen bij de alternatieven genomen kunnen worden, indien ook na het treffen van mitigerende maatregelen wezenlijke waarden worden aangetast..

Bij elk van de relevante maatregelen dient een ALARA-beschouwing⁶ te worden gegeven.

Ook indien er sprake is van aantasting van gebieden die bescherming genieten op grond van de Vogel- of Habitatrichtlijn, dan dienen de van toepassing zijnde beschermingformules in beschouwing genomen te worden.

4.2.5 Nulalternatief

Naar de mening van de Commissie kan er sprake zijn van een reëel nulalternatief, namelijk wanneer blijkt dat de behoefte veel minder groot is dan nu wordt ingeschat. In deze situatie waarin het voornemen niet gerealiseerd wordt, is het nulalternatief gelijk aan de autonome ontwikkeling waarbij de bestaande ontwikkelingsruimte (deels) ingevuld zal worden. Een complicerende factor bij dit project is dat de autonome ontwikkeling van de glastuinbouw sterk beïnvloed zal worden door de modelkeuze. Als referentie voor de alternatievenvergelijking kan daarom het beste de autonome ontwikkeling bij het niet doorgaan van het initiatief genomen worden. Bij de keuze voor één van de modellen is er sprake van een wisselwerking tussen het initiatief en de autonome ontwikkeling. Voor de verschillende alternatieven moeten dan ook deze wisselwerking en de milieugevolgen hiervan beschreven worden⁷.

---

⁵ Zie Structuurschema Groene Ruimte, deel 4: Planologische Kernbeslissing (VROM/LNV, 1995)

⁶ ALARA = as low as reasonably achievable = zo gering als redelijkerwijs haalbaar is. De Wet milieubeheer geeft de verankering voor dit principe.

⁷ De Commissie acht de door de inspraak (zie bijlage 4: verslag hoorzitting, p.8) gewenste beschrijving van de huidige milieutoestand als referentiesituatie voor de alternatievenvergelijking niet reëel, omdat niet te verwachten is dat bij het niet doorgaan van het initiatief er helemaal geen glastuinbouw meer bij zal komen.

4.2.6

Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu.

De Commissie adviseert bij het ontwikkelen van het mma een actieve aanpak te volgen. Dit houdt in dat per stap nagegaan moet worden of optimaal met het milieu rekening wordt gehouden en dat toepassing van de beste bestaande mogelijkheden voor milieubescherming en -verbetering bij de ontwikkeling van dit alternatief als uitgangspunt wordt genomen.

De Commissie vraagt in het kader van het mma aandacht voor een optimale duurzaamheid. Ook mogelijkheden om de duurzaamheid van reeds bestaande glastuinbouw en de planologische al vastgelegde glastuinbouwuitbreiding te verhogen, dienen aan de orde te komen. Hierbij kan eventueel ook de biologische teeltwijze betrokken worden. In het mma moet ingegaan worden op de mogelijkheden en het creëren van randvoorwaarden voor een duurzame energie- en CO₂ -voorziening, duurzame watervoorziening, leefbaarheid, functieverweving en fasering:

- Energie: Daarbij kan gedacht worden aan een zo laag mogelijk gebruik van fossiele energiebronnen (warmte van derden en wkk) en een maximaal gebruik van duurzame bronnen, zoals geothermische energie, lange termijnopslag (warmte/koude-opslag), windenergie, 'groene' energie en benutting van energie uit afval.
- Water: Naast een duurzame voorziening van water moet gedacht worden aan een minimale belasting van oppervlakte- en grondwater en het voorkomen van aantasting van de waterhuishouding. Verweving van groene en blauwe functies behoort tot de mogelijkheden.
- Leefbaarheid: In het MER moeten de mogelijkheden om een optimale bereikbaarheid van de bedrijven vanuit de woonkernen te bewerkstelligen, bekeken worden. Daarnaast minimaliseren van geluidhinder in de omliggende gebieden (verkeersbewegingen) en van lichthinder.
- Landschappelijke inpassing en natuur: Hierbij kan gedacht worden aan landschappelijke aankleding combineren met openbaar groen en water, bufferzones creëren met aandacht voor natuurwaarden, beperking van zicht- en lichthinder door groen.
- Fasering: Gezien de geleidelijke ontwikkeling van het glastuinbouwgebied, moet in het mma aangegeven worden hoe de fasering op de meest milieuvriendelijke wijze plaats zal vinden.

5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELING

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten (zie ook §4.2.5). Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten. Er dient aangegeven te worden op welke wijze invulling gegeven is/wordt aan de al gereserveerde 250 ha glastuinbouwgebied.

Er is een aantal (mogelijke) ontwikkelingen in het gebied dat in de beschrijving meegenomen moet worden⁸:

- de autonome ontwikkeling van de glastuinbouw;
- de aanpassing van de A2 en de ontwikkeling van de A2-zone tot zogenaamde corridor;
- verwachte nieuwe woningbouwlocaties;
- waterwinning duinwaterleidingbedrijven in de Bommelerwaard;
- project 'Ruimte voor de Rijntakken': de vergroting van de buitendijkse afvoercapaciteit en de inzet van de Bommelerwaard als calamiteitenpolder;
- realisatie van de EHS, met speciale aandacht voor de uiterwaarden;
- project 'Fort Sint Andries'.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat de locaties en hun omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect kan de omvang van het studiegebied verschillen. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten zoals woonkernen, natuur- en milieubeschermingsgebieden.

In de volgende paragrafen wordt aangegeven welke aspecten van de bestaande toestand en de autonome ontwikkeling moeten worden beschreven. Hierbij kan de indeling die in de startnotitie is voorgesteld, aangehouden worden. De Commissie adviseert het aspect landschap apart te behandelen.

5.1 Ecologie

In het MER kan de ecologische situatie beschreven worden zoals in de startnotitie (p.13) wordt voorgesteld. Daarnaast moet voor de huidige natuurwaarden worden aangegeven welke recente ontwikkelingen zijn opgetreden en welke actuele tendens zichtbaar is. De ecologische relaties tussen de actuele natuurwaarden in het gebied en de bestaande en potentiële waarden in buitendijkse gebieden moeten beschreven worden. De betekenis van de Bomme-

---

⁸ Hiervoor wordt verwezen naar het concept Regionaal Plan Bommelerwaard, november 1999.

lerwaard voor soorten met een speciale beschermingsstatus in het kader van nationale en Europese wetgeving (Natuurbeschermingswet, Europese Vogel- en Habitatrichtlijn) dient in beeld gebracht te worden.

5.2 Landschap

De huidige visuele landschapsstructuur van het studiegebied moet in het MER beschreven en in kaart gebracht worden. Belangrijke kwaliteiten van het landschap waaronder openheid, geleding, toegankelijkheid, herkenbaarheid, identiteit, leesbaarheid, beplanting en ontwikkelingsdynamiek dienen zoveel mogelijk te worden gekwantificeerd. Het MER moet ook een overzicht geven van kenmerken zoals dijken en dijkwoningen, hoogwaardige beplanting, historische bebouwing en verkavelingspatronen. Deze beschrijving dient te worden ondersteund met beelden, waaruit zowel de ruimtelijke als de seizoensvariatie naar voren komen. Ook de recente ontwikkelingen van deze kwaliteiten dienen te worden beschreven in relatie tot de effecten van de bestaande glastuinbouw en andere ruimtelijke ontwikkelingen.

Bij de beschrijving dient in te worden gegaan op de variatie, ruimtelijke verdeling en onderlinge ontwikkelings- en kwaliteitsverschillen van landschappelijke eenheden binnen de Bommelerwaard. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de volgende landschappelijke eenheden:

- open komgebied Drielse Broek;
- oeverwalrug Bruchem-Kerkwijk-Delwijnen;
- de voormalige restbeddingen van de Maas bij Amerzoden en Nederhemert-Noord;
- de meidijk en omgeving;
- de Hollandse Waterlinie en Munnikerland.

5.3 Cultuurhistorie en archeologie

In het MER dient een overzicht opgenomen te worden van de cultuurhistorische waarden (ontginningspatronen, dijken, bouwkundige monumenten). Ook moet duidelijk gemaakt worden welke bekende en potentiële archeologische vindplaatsen aanwezig zijn⁹. De waardebepaling dient van bovenlokale waarden uit te gaan.

5.4 Bodem en waterhuishouding

In het MER moet een beschrijving van de bodem worden opgenomen. Van de bodemtypen, waarop de glastuinbouw gelokaliseerd wordt, dient aangegeven te worden welke potenties deze dragen voor andere vormen van landgebruik (bijvoorbeeld natuurontwikkeling). De geologische en geohydrologische opbouw van de ondergrond dient in kaart te worden gebracht. Hierbij dient in het bijzonder aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van mogelijk te doorgraven slecht doorlatende lagen en de doorlatendheid van de watervoerende systemen.

---

⁹ Zie ook inspraakreactie ROB (bijlage 4)

De oppervlaktewaterhuishouding en de relatie tussen oppervlaktewater en grondwater in de verschillende gebieden dienen in het MER aan bod te komen. Er moet een beeld geschetst te worden van de waterkwaliteit en het waterpeil van het oppervlakte- en grondwater. De bestaande glastuinbouw betekent niet alleen een risico voor de drinkwaterkwaliteit (omdat de Bommelerwaard de Afgedamde Maas voedt), maar ook voor de oppervlaktewaterkwaliteit. Beide aspecten moeten in het MER dan ook beschreven worden.

5.5 Woon- en leefomgeving: verkeer, geluid, licht, luchtkwaliteit

De infrastructuur in de gebieden dient ingericht te zijn op de hoeveelheid vrachtwagenbewegingen (afvoer en toelevering) en personenwagens. De huidige infrastructuur dient in het MER beschreven te worden. Er moet een beeld geschetst worden van het huidige leefmilieu in nabijgelegen woongebieden en de milieutoestand in recreatie- en natuurgebieden, bijvoorbeeld met betrekking tot de verkeersdruk, verkeersveiligheid, geluidbelasting, lichthinder en luchtkwaliteit (bijvoorbeeld emissies bestrijdingsmiddelen).

5.6 Energie en CO₂-voorziening

In het MER moet de energie- en CO₂-voorziening van de glastuinbouw beschreven worden. Er moet inzicht gegeven worden in de aard en omvang van het verbruik en de momenteel toegepaste technieken ter optimalisatie van het (fossiele) energieverbruik.

6. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, omkeerbaarheid, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- naast negatieve effecten moet ook aan positieve effecten aandacht worden besteed;
- behalve directe effecten moeten ook afgeleide effecten worden beschreven zoals de toename van de verkeersintensiteit en de veiligheidsaspecten die gerelateerd zijn aan de voorgestane vorm van energievoorziening;
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten (bijvoorbeeld in het geval substraatteelt in plaats van de voorziene grondteelt gaat plaatsvinden) moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld; minder gangbare voorspellingsmethoden moeten worden gemotiveerd;

- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- vooral aandacht moet besteed worden aan die effecten die per alternatief verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden.

Bij het proces van locatieafweging (zie §4.2.2) moeten in ieder geval per alternatief de volgende aspecten beschreven worden: aantasting van natuur en landschap, landschappelijke inpassingmogelijkheden, gevolgen voor bodem en water, externe ontsluitingsmogelijkheden, mogelijkheden voor meervoudig gebruik, kansen op grootschalige aanvoer van energie, water, CO₂ en op gezamenlijke verwerking van afvalstromen. Bij de bepaling van de inrichtingseffecten moet er rekening mee gehouden worden dat verschillende productierichtingen/teelten een verschillende invloed zullen hebben op het gebruik van de locatie.

In de volgende paragrafen worden de te beschrijven milieugevolgen nader omschreven.

6.1 Ecologie

In het MER dient voor de geselecteerde alternatieven te worden beschreven wat de effecten van het initiatief zijn op de aanwezige flora en fauna en ecologische potenties van het studiegebied. Hierbij moet ook aan barrièrewerking gedacht worden. Duidelijk moet worden of er aantasting plaatsvindt van functies van het gebied als voortplantings-, overwinterings-, pleister- of foerageerplaats voor diverse diersoorten, met nadruk op kenmerkende en beschermde soorten. Zo dienen effecten van licht op natuurgebieden en (nachtelijk) foerageergedrag van wintergasten aan de orde te komen.

Voor de Bommelerwaard wordt in ieder geval aandacht gevraagd voor:

- amfibieën, met name padden en hun dijkoverschrijdende relaties;
- kleine zoogdieren en hun relatie met landschapselementen (vos, bunzing);
- roofvogels, en hun afhankelijkheid van beplanting voor broedgebieden (buizerd, uilen);
- wintergasten, met name ganzen, zwanen en grazende eenden (Smient);
- kleine reigerachtigen, die een sterke afhankelijkheid vertonen van binnen- en buitendijkse moerasgebieden;
- weidevogels, met name de speciale soorten.

Bij de beschrijving van de (ook lange termijn-) effecten dient rekening gehouden te worden met de invloeden van directe vernietiging, verdroging, verstoring, versnippering en eutrofiëring. Voor verstoring wordt hierbij gedacht aan de effecten van assimilatielicht op vogels, vleermuizen en amfibieën.

6.2 Landschap

De visueel-landschappelijke effecten van kassen, bedrijfsgebouwen (ook voor de champignonteelt), ondersteunende bedrijven, waterbergingen en andere voorzieningen op het landschap moeten beschreven en visueel in beeld gebracht worden. De effecten op de waardebepalende kwaliteiten van het landschap (zie §5.2) moeten zoveel mogelijk worden gekwantificeerd en de effecten

op de landschapkenmerken (zie §5.2) dienen beschreven te worden. Ten slotte moet de invloed van mitigerende of zelfs kwaliteitsverbeterende maatregelen op het landschap in het MER aan de orde komen.

6.3 Cultuurhistorie en archeologie

In het MER moeten de effecten op de cultuurhistorische en archeologische waarden beschreven worden. Voor de uiteindelijk geselecteerde locatie is het van belang om een archeologisch karteringsonderzoek uit te voeren om eventueel aanwezige archeologische waarden te inventariseren.

6.4 Bodem en waterhuishouding

In het MER dient aandacht besteed te worden aan de te verwachten veranderingen voor de geomorfologie, bodem, waterhuishouding en waterkwaliteit. Voor water gaat het om effecten op het oppervlaktewater en het grondwater, ten gevolge van de aanleg van kassen, compostbedrijven en eventuele regenwaterbassins. Aspecten die hierbij beschouwd moeten worden, zijn:

- vermindering van infiltratie van regenwater door de toename van het verhard oppervlak en eventuele opvang in regenwaterbassins;
- eventuele verhoging van het kwel door vermindering van de infiltratie van regenwater en de verlaging van het grondwaterpeil;
- overstort vanuit regenwaterbassins;
- lozingen van drainwater en spuiwater, al dan niet via de riolering;
- realisatie van voldoende openwaterberging die nodig is door de toename van verhard oppervlak;
- effecten van lozingen van nutriënten en bestrijdingsmiddelen.

Deze effecten dienen bij voorkeur kwantitatief te worden beschreven in termen van hoeveelheden water (mm/ha) en stoffen (kg nutriënten en bestrijdingsmiddelen) of concentratieveranderingen.

De startnotitie stelt dat in het MER de ligging van het waterwingebied, het grondwaterbeschermingsgebied en het drinkwaterzoekgebied beschouwd zullen worden in relatie tot de kans op verontreinigingen door glastuinbouw en champignonteelt. De Commissie adviseert om ook de mogelijkheden voor een gunstige wisselwerking tussen glastuinbouw en waterwinning in het MER te beschrijven (bijvoorbeeld gietwater uit oppervlaktewater).

6.5 Woon- en leefomgeving: verkeer, geluid, licht, luchtkwaliteit

Het voornemen zal in een werkgelegenheid voorzien van een groot aantal mensen en brengt dus het nodige verkeer met zich mee. Deze effecten dienen in het MER aan de orde te komen. De praktijk leert dat in veel van de huidige glastuinbouwgebieden de wegen te smal zijn voor de benodigde vrachtwagenbewegingen. In het MER moeten de effecten van het voornemen op de belasting van het bestaande wegennet door vracht- en woon-werkverkeer beschreven worden, evenals de gevolgen hiervan voor de verkeersveiligheid, geluidsoverlast en de luchtkwaliteit. De tijdige realisering van de benodigde infrastructuur en overige maatregelen om nadelige effecten te voorkomen of te beperken, moeten aan bod komen.

De gevolgen van eventuele lichtemissies (zowel in het horizontale als verticale vlak) moeten in beeld worden gebracht (welke emissies en welke gebieden?). Ook overige aspecten die de visuele beleving kunnen beïnvloeden dienen in het MER in beschouwing genomen te worden (zie §6.2). Met betrekking tot de champignonteelt, is het noodzakelijk in het MER de effecten (afvalstromen en geurhinder) die mogelijk veroorzaakt worden door de compost, te beschrijven. Daarnaast moet er aandacht besteed worden aan effecten (van bijvoorbeeld ventilatoren in de champignonteelt) op de geluidbelasting. Tenslotte moet in het MER een beschrijving opgenomen worden van eventueel optredende barrièrewerking.

6.6 Energie en CO₂-voorziening

In het MER moet aandacht worden besteed aan de energie- en CO₂-voorziening. Beschrijf de effecten uitgedrukt in energieverbruik en CO₂-emissies. Het is zinvol de mogelijkheden en milieueffecten van (toekomstige) warmteopslag in de bodem of het gebruik van duurzame energie in beschouwing te nemen. Ook veiligheidsaspecten van de voorgestane vorm van energievoorziening dienen hierbij betrokken te worden.

7. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de voorgenomen activiteit en de alternatieven van elkaar verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. De Commissie beveelt aan een indicatie te geven van de kosten, fasering en organisatie van de verschillende alternatieven.

De alternatievenvergelijking zal moeten plaatsvinden op verschillende niveaus. Allereerst moeten de locatiealternatieven binnen elk van de drie modellen vergeleken worden, vervolgens de drie modellen onderling en tenslotte de inrichtingsvarianten per model.

In de vergelijking van de alternatieven dient ook aandacht besteed te worden aan de consequenties van andere initiatieven in de Bommelerwaard voor de te verwachten milieueffecten van de glastuinbouwlocatie. In de vorm van een gevoeligheidsanalyse dient aangegeven te worden welke invloed die factoren hebben op de vergelijking van alternatieven.

8. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu informatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

9. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Provinciale Staten van Gelderland moeten bij het besluit, de uitwerking van het streekplan, aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de MER-schrijvers in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

10. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdienen de presentatie van de verschillende selectiestappen en de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent, goed leesbaar kaartmateriaal te gebruiken in het MER, voorzien van een duidelijke legenda.

11. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de locatie- en inrichtingsalternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen voor het
milieueffectrapport Glastuinbouw en
champignonteelt in de Bommelerwaard

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 11 februari 2000 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen.

Gedeputeerde Staten

provincie
GELDERLAND

Commissie M.E.R.
Postbus 2345
3500 GH Utrecht

	Commissie voor de milieu-effectrapportage	Bezoekadres Arnhem Building Gude-Oeverstraat 120 Arnhem	Postadres Postbus 9090 6800 GX Arnhem
ingekomen :	1 04 FEB. 2000	telefoon (026) 359 91 11	
nummer :	L 119 FEB. 2000	telefax (026) 359 94 80	
dossier :	1077 - 1, 2 (8x)	e-mail post@gelderland.nl	
kopie naar :	Ra		

datum
11 februari 2000
onderwerp

nummer
RE2000.13932

MER Glastuinbouw Bommelerwaard

In het kader van de streekplanuitwerking Bommelerwaard starten wij op 14 februari a.s. met een m.e.r.-procedure voor de uitbreiding van glastuinbouw en champignonteelt in de Bommelerwaard. Hierbij doe ik u de startnotitie toekomen. De inspraakperiode voor de startnotitie is van 14 februari tot 12 maart. Ik verzoek u ons advies te geven voor het opstellen van de richtlijnen m.e.r. Wij ontvangen uw advies graag vóór 16 april 2000.

Op 29 februari is er in Gameren, dorps huis Gambora om 20.00 uur, een voorlichtingsbijeenkomst van de stuurgroep Regionaal Plan Bommelerwaard over het Regionaal Plan. Tevens zal de stuurgroep dan de burgers informeren over de startnotitie en hen gelegenheid geven tot inspreken op de startnotitie. Wij nodigen u van harte uit daarbij aanwezig te zijn.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

Commissaris
van de Koningin

griffier

inlichtingen bij M. Firet

doorkiesnr. 026 - 359 9770

verzonden 11 FEB. 2000

Postbank girorekening 869762
ABN•AMRO Arnhem, rek. nr. 53.50.26.463
BNG 's-Gravenhage, rek. nr. 28.50.10.824

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de ter inzagelegging van de Startnotitie in Staatscourant nr. 32 d.d. 15 februari 2000.

KENNISGEVING

M.E.R. Glastuinbouw en Champignonteelt in de Bommelerwaard

Aanleiding

De provincie Gelderland stelt voor het buitengebied van de Bommelerwaard een Regionaal Plan op. Hierin gaat het onder andere over landbouwontwikkeling, cultuurhistorie, recreatie, drinkwatervoorziening en leefbaarheid. Voor veel van deze gebruiksvormen is een goede waterkwaliteit belangrijk. Bijzondere aandacht hebben de groei van de Bommelerwaardse glastuinbouw, de champignonteelt en het behoud van de karakteristieke openheid.

Het Regionaal Plan is nog niet af. Voor de uitbreiding van de glastuinbouw moeten eerst de effecten op het milieu worden onderzocht voordat er besluiten genomen kunnen worden. Concreet gaat het daarbij om de effecten van de locatiekeuze en de effecten van de inrichting van de glastuinbouwlocatie(s): waar komt de uitbreiding en hoe gaat die er uit zien. Beide effecten zullen worden onderzocht in een milieu-effectrapport (m.e.r.) dat op initiatief van de stuurgroep Bommelerwaard wordt opgesteld. Gedeputeerde Staten van Gelderland zullen het uiteindelijke m.e.r. beoordelen. Zij zijn zoals dat heet 'bevoegd gezag'.

Procedure

Een m.e.r. begint met een startnotitie. Daarin staat beschreven wat de initiatiefnemer van plan is te gaan doen. Het vormt de basis voor het m.e.r. Daarna worden er richtlijnen opgesteld die precies aangeven wat er onderzocht moet worden. Vervolgens wordt het m.e.r.-onderzoek uitgevoerd.

Bij de startnotitie van het m.e.r. is er inspraak mogelijk. Iedereen die belanghebbend of belangstellend is kan mondeling en/of schriftelijk inspreken. De inspraakperiode loopt van 14 februari tot en met 12 maart 2000. In deze periode kunt u uw mening geven over de startnotitie en over wat er in de richtlijnen moet komen te staan. Mondeling kunt u uw opmerkingen kwijt tijdens de informatie avond op 29 februari 2000 in zaal Gambora, Middelkampseweg 2 te Gameren aanvang 20.00 uur.

Schriftelijke reacties moeten uiterlijk 12 maart bij de provincie liggen.

Het adres:
Provincie Gelderland
Dienst REW, afdeling Ruimtelijke Ordening
t.a.v. de heer T. Rothuizen
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

De startnotitie ligt ter inzage van 14 februari tot 12 maart 2000 in:

- het gemeentehuis van Zaltbommel Markt 10 te Zaltbommel, op werkdagen van 9.00 tot 12.00 uur;
- het gemeentehuis van Maasdriel Kerkstraat 45 te Kerkdriel, maandag dinsdag en woensdag van 9.00 tot 12.00 uur en van 13.30 tot 16.00 uur, donderdag van 9.00 tot 12.00 uur en van 17.00 tot 20.00 uur en vrijdag van 9.00 tot 12.00 uur;
- de bibliotheek van het Huis der Provincie gebouw Rijnstate Markt 9 te Arnhem van 8.30 tot 16.30 uur;
- of u kunt de startnotitie opvragen bij de Provincie Gelderland, tel. (026) 359 98 22.

provincie
GELDERLAND

Gedeputeerde Staten van Gelderland
J. Kamminga - Commissaris van de Koningin
C. Crasborn - griffier

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Stuurgroep Regionaal Plan Bommelerwaard

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van provincie Gelderland

Besluit: vaststelling van het Regionaal Plan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C11.3

Activiteit: De provincie Gelderland heeft het voornemen om in de Bommelerwaard te komen tot een aanwijzing van nieuwe locaties voor glastuinbouw en champignonteelt (ca. 250 ha). De nog beschikbare planologische ruimte (ca. 250 ha bruto) is volgens de startnotitie te gering om de groei tot 2015 op te vangen. Uitgaande van een maximale uitbreiding van 500 ha bruto voor glastuinbouw en champignonteelt, dienen er naast de ca. 250 ha in de reeds bestemde gebieden nog eens ca. 250 ha aangewezen te worden.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 14 februari 2000

richtlijnenadvies uitgebracht: 4 april 2000

Samenstelling van de werkgroep:

drs. R.H.J. Mooren

drs. L. Oprel

ir. J.G.M. Rademakers

drs. N.M. de Rooij

ir. M.M.U. van Dis (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: drs. B.C. Rademaker

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	20000222	Accon, accountants & adviseurs namens C. Vervoorn	Tiel	20000309
2.	-----	mr. A.C. Bragt	Bruchem	20000309
3.	20000222	C. Bootsma	Zuilichem	20000309
4.	20000309	J.A.M. van Oers	Amsterdam	20000313
5.	-----	H. Wevers	Bruchem	20000315
6.	20000310	Staatsbosbeheer	Arnhem	20000315
7.	20000309	Werkgroep "Vrouwen in de Bommelerwaard"	Zaltbommel	20000315
8.	20000310	Gewestelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (GLTO)	Wageningen	20000315
9.	20000309	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, directie Oost-Nederland	Arnhem	20000315
10.	20000308	N.V. Nederlandse Gasunie	Groningen	20000315
11.	20000310	Stichting Stimulering Tuinbouw Bommelerwaard (STUBO)	Deventer	20000315
12.	20000310	Groenlinks	Zuilichem en Rossum	20000315
13.	20000310	Vereniging Onderzoek Flora en Fauna	Wageningen	20000315
14.	2000308	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	20000315
15.	20000311	Jacintha van den Hoek	Zuilichem	20000315
16.	20000310	S.A. Mostert	Zaltbommel	20000315
17.	20000310	ir. C. van Drunen	Rossum	20000322
	20000229	verslag hoorzitting	Gameren	20000315

